
Relációs algebra

Ullman-Widom: Adatbázisrendszerek Alapvetés

Második, átdolgozott kiadás, Panem, 2009

2.4. Egy algebrai lekérdező nyelv

2.5. Relációkra vonatkozó megszorítások

Mit nevezünk algebrának?

- Egy algebra általában **műveleteket** és **atomi operandusokat** tartalmaz.
  - Az algebra lehetővé teszi **kifejezések** megfogalmazását az atomi operandusokon és az algebrai kifejezéseken végzett műveletek alkalmazásával kapott relációkon.
  - Fontos tehát, hogy **minden művelet végeredménye reláció**, amelyen további műveletek adhatók meg.
  - A relációs algebra atomi operandusai a következők:
    - a relációkhoz tartozó **változók**,
    - **konstansok**, amelyek véges relációt fejeznek ki.
-

Relációs algebra (műveletek) I.

- **Projekció** (vetítés). Adott relációt vetít le az alsó indexben szereplő attribútumokra.
- $X \subseteq \{A_1, \dots, A_n\}$
- $\Pi_X(r)$ sémája X
- $\Pi_X(r) := \{ t \mid \text{van olyan } t' \in r, \text{ melyre } t'[X] = t \}$
- **Példa:** $\Pi_{A, B}(r)$

A	B	C
a	b	c
c	d	e
g	a	d

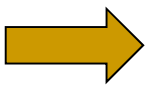

A	B
a	b
c	d
g	a

Relációs algebra (műveletek) II.

- **Szelekció** (kiválasztás). Kiválasztja az argumentumban szereplő reláció azon sorait, amelyek eleget tesznek az alsó indexben szereplő feltételnek.
- $\sigma_F(r)$ és r sémája megegyezik
- $\sigma_F(r) := \{ t \mid t \in r \text{ és } F(t) = \text{IGAZ} \}$
- $R(A_1, \dots, A_n)$ séma feletti r reláció esetén a σ_F kiválasztás F feltétele a következőképpen épül fel:
  - **atomi feltétel**: $A_i \theta A_j$, $A_i \theta c$, ahol c konstans, $\theta \in \{=, <, >\}$,
  - ha B_1, B_2 feltételek, akkor $\neg B_1$, $B_1 \wedge B_2$, $B_1 \vee B_2$ is feltételek.
- **Példa**: $\sigma_{A=a \vee C=d}(r)$

A	B	C
a	b	c
c	d	e
g	a	d

A	B	C
a	b	c
g	a	d

Relációs adatmodell (műveletek) III.

- Mivel sorok halmazáról van szó, így értelmezhetők a szokásos halmazműveletek: az **unió**, a **metszet** és a **különbség**.
- r , s és $r \cup s$ azonos sémájú
- $r \cup s := \{t \mid t \in r \text{ vagy } t \in s\}$ és $r - s := \{t \mid t \in r \text{ és } t \notin s\}$
- Az alpműveletekhez az **unió** és **különbség** tartozik, **metszet** műveletet származtatjuk $r \cap s = r - (r - s)$
- Az alábbi példa: $r - s$

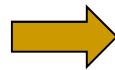
r			s						
A	B	C	A	B	C		A	B	C
a	b	c	a	b	c				
c	d	e	c	d	e				
g	a	d	g	d	f	→	g	a	d

Relációs algebra (műveletek) IV.

- A **Descartes-szorzat** is értelmezhető (ezt nem tekintjük alpműveletnek, csak a **természetes összekapcsolást**). Itt természetesen nem fontos az attribútumok egyenlősége. A két vagy több reláció azonos nevű attribútumait azonban meg kell különböztetni egymástól.
- $r \times s := \{ t \mid t[R] \in r \text{ és } t[S] \in s \}$
- **Példa:** $r \times s$.

A	B	C
a	b	c
c	d	e
g	a	d

B	D
b	r
q	s

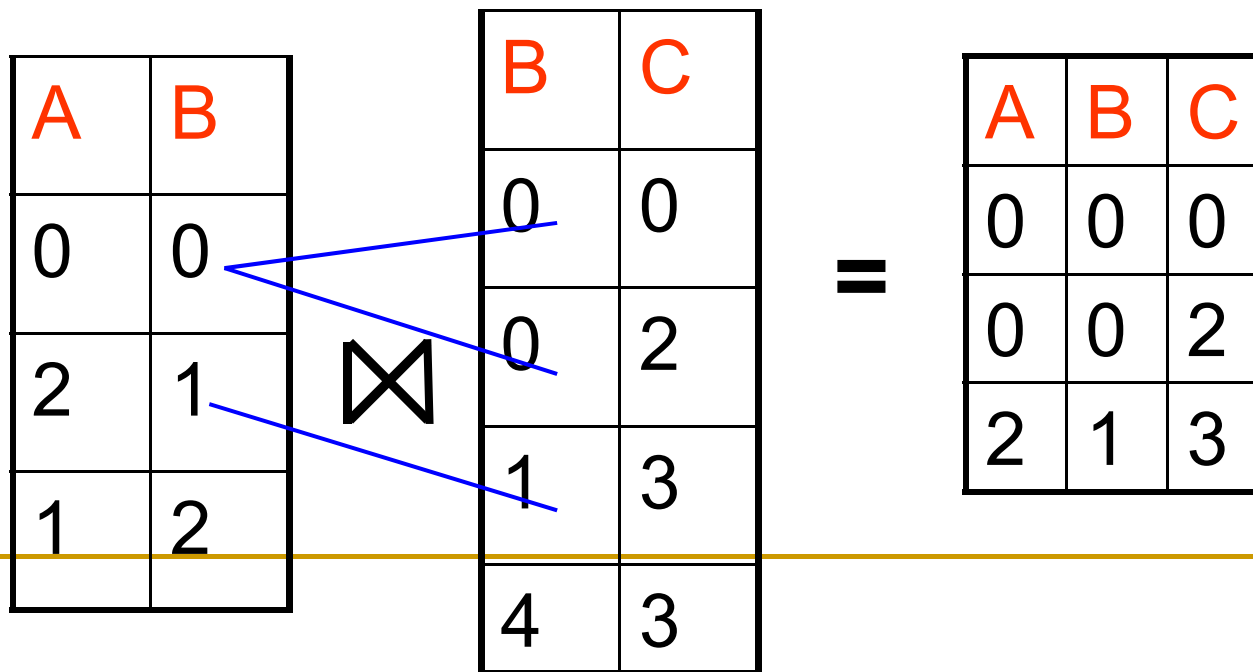
A	R.B	C	S.B	D
a	b	c	b	r
a	b	c	q	s
c	d	e	b	r
c	d	e	q	s
g	a	d	b	r
g	a	d	q	s

Relációs algebra (műveletek) V.

Természetes összekapcsolás

- **Természetes összekapcsolás:** $R(A_1, \dots, A_n)$, $S(B_1, \dots, B_m)$ sémájú r és s táblák esetén $r \bowtie s$ azon sorpárokat tartalmazza r -ből illetve s -ből, amelyek R és S azonos attribútumain megegyeznek.
- r, s sémái $R(A_1, \dots, A_n, B_1, \dots, B_k)$, illetve $S(B_1, \dots, B_k, C_1, \dots, C_m)$
- $r \bowtie s =$

$$\rho_{P(A_1, \dots, A_n, B_1, \dots, B_k, C_1, \dots, C_m)} \Pi_{A_1, \dots, A_n, R.B_1, \dots, R.B_k, C_1, \dots, C_m} \sigma_{R.B_1=S.B_1 \wedge \dots \wedge R.B_k=S.B_k} (r \times s)$$

Miért olyan gyakori?

Felhasználó

kocsmá	sör
Makk 7-es	Dreher
Lórúgás	Kozel
Lórúgás	Gösser

Látogat

név	kocsmá
Péter	Makk 7-es
Feri	Lórúgás

|X|

kocsmá	sör	név
Makk 7-es	Dreher	Péter
Lórúgás	Kozel	Feri
Lórúgás	Gösser	Feri

A természetes összekapcsolás kifejezhető a többi alapművelettel:

$$R \bowtie X S \equiv \pi_L(\sigma_C(R \times S)),$$

itt: **C** a közös attribútumok egyenlőségét írja elő, **L** pedig csak egyszer veszi fel a közös attribútumokat.

Relációs algebra (műveletek) VI.

- Egyes esetekben szükség lehet egy adott reláció attribútumainak **átnevezésére**. A $\rho_{S(C, D, E)}(r)$ az $R(A, B, C)$ séma feletti r reláció helyett veszi az S relációt, melynek sorai megegyeznek R soraival, az attribútumai pedig rendre C, D, E .
  - Ha az attribútumokat nem szeretnénk átnevezni, csak a relációt, ezt $\rho_S(R)$ -rel jelöljük.
-

További (származtatott) műveletek

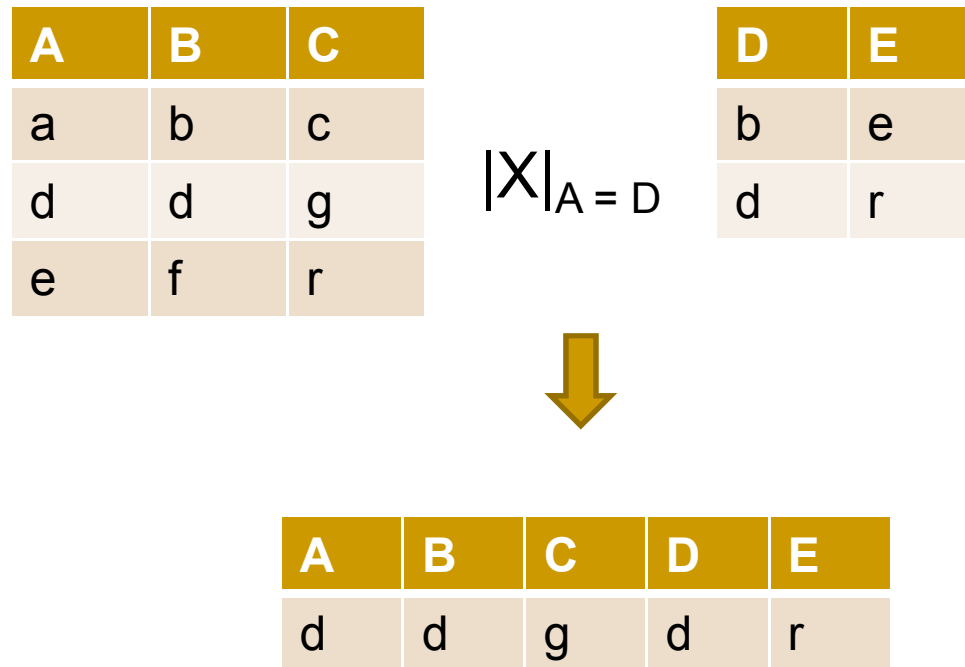
Théta-összekapcsolás I.

- A gyakorlatban szinte kizárólag valamilyen összekapcsolásra visszavezethető műveletet használnak abban az esetben, amikor a lekérdezés megválaszolásához több táblából kell kigyűjteni az adatokat.
- **Théta-összekapcsolás:** $R(A_1, \dots, A_n)$, $S(B_1, \dots, B_m)$ sémájú táblák esetén:

$R \bowtie_F S = \sigma_F (R \times S)$ teljesül, itt F

- elemi feltétel $A_i \Theta B_j$, $A_i \Theta c$, ahol $\Theta \in \{ =, <, > \}$ és c konstans,
- vagy összetett feltétel, azaz: ha B_1 , B_2 feltétel, akkor $\neg B_1$, $B_1 \wedge B_2$, $B_1 \vee B_2$ is feltétel.

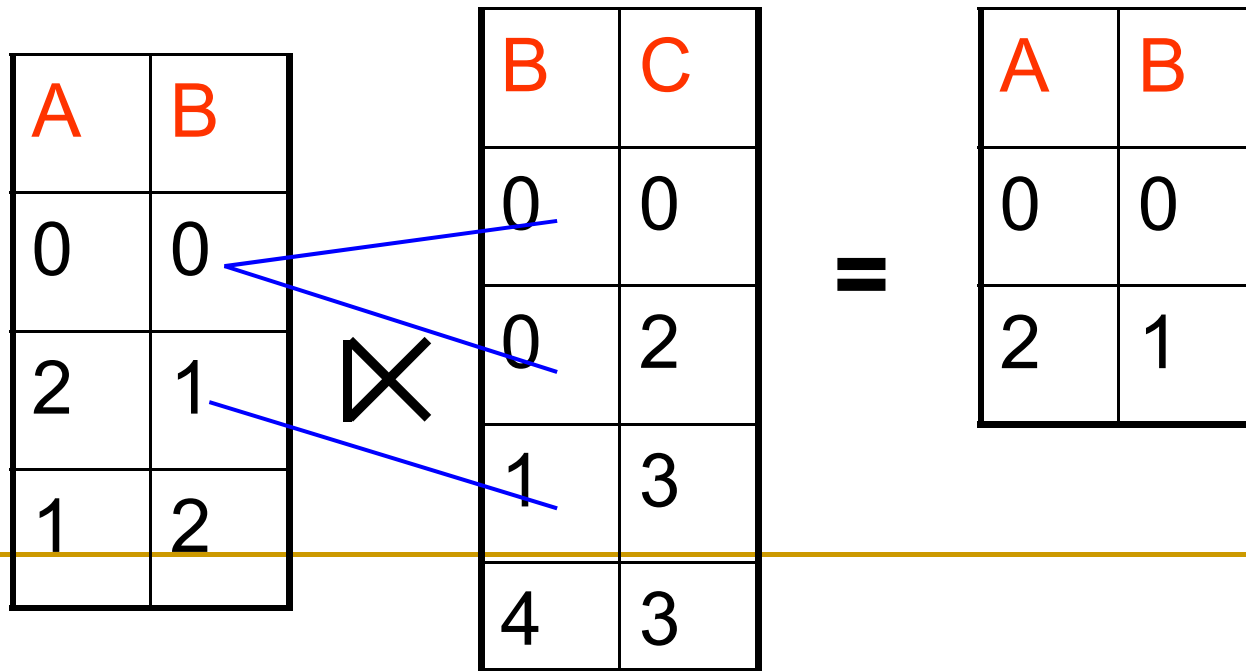
Théta-összekapcsolás II.

- **Egyen-összekapcsolás (equi join):** ha a théta-összekapcsolásban a Θ helyén = szerepel.
-

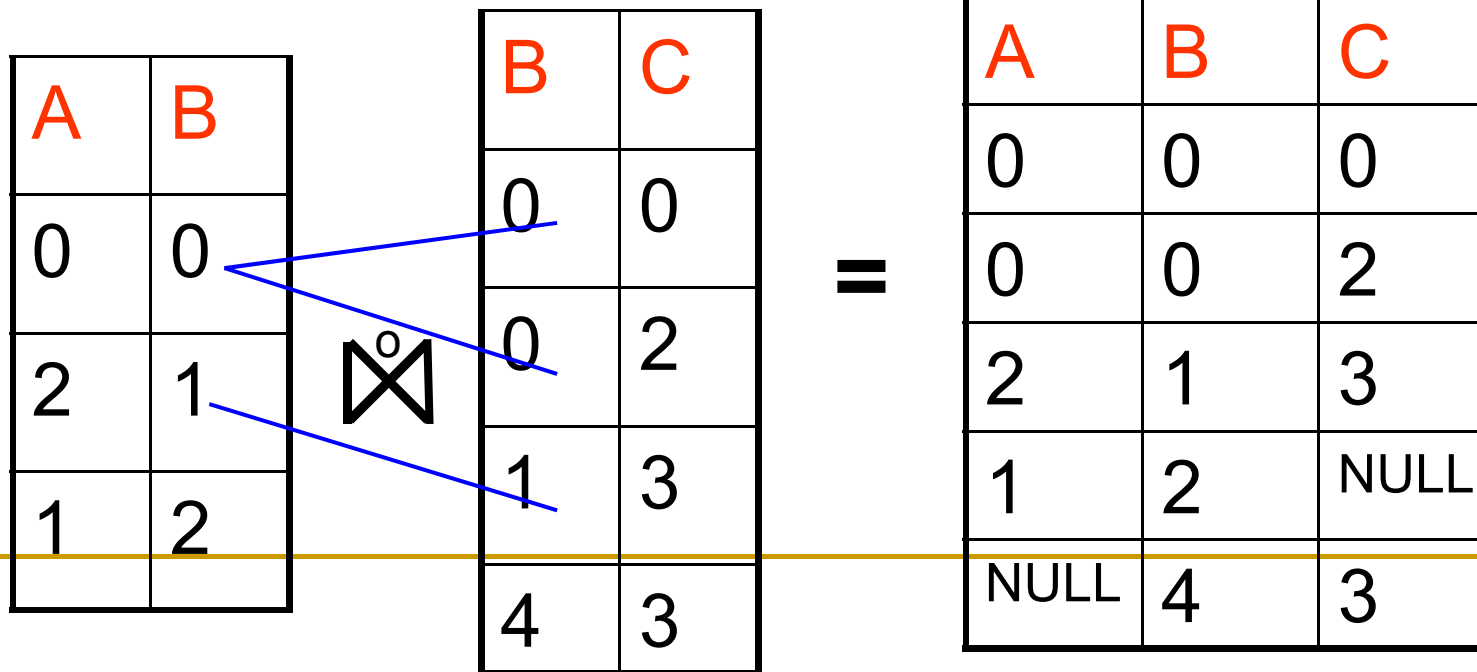
Félig-összekapcsolás

- r, s sémái $R(A_1, \dots, A_n, B_1, \dots, B_k)$, illetve $S(B_1, \dots, B_k, C_1, \dots, C_m)$
- $r \bowtie s = \rho_{P(A_1, \dots, A_n, B_1, \dots, B_k)} \Pi_{A_1, \dots, A_n, R.B_1, \dots, R.B_k} (r \bowtie s)$
- Az első relációban mely sorokhoz létezik kapcsolható sor a második táblából

Külső összekapcsolás

- Nem relációs algebrai művelet, mert kilép a modellből
- r, s sémái $R(A_1, \dots, A_n, B_1, \dots, B_k)$, illetve $S(B_1, \dots, B_k, C_1, \dots, C_m)$
- $r \overset{\circ}{\bowtie} s = r \bowtie s$ relációt kiegészítjük az r és s soraival, a hiányzó helyekre NULL értéket írva

Összekapcsolások

- Ha r , s **sémái megegyeznek**, akkor $r|\times|s = r \cap s$.
- Ha r , s sémáiban **nincs közös attribútum**, akkor $r|\times|s = r \times s$.
- Ha $r = \emptyset$, akkor $r \times s = \emptyset$ és $r|\times|s = \emptyset$.
- A külső összekapcsolás lehet bal oldali, ha csak r sorait vesszük hozzá a természetes összekapcsoláshoz: $r|\overset{\circ}{\times}|_B s$. Hasonlóan értelmezhetjük a jobb oldali összekapcsolást is $r|\overset{\circ}{\times}|_J s$.

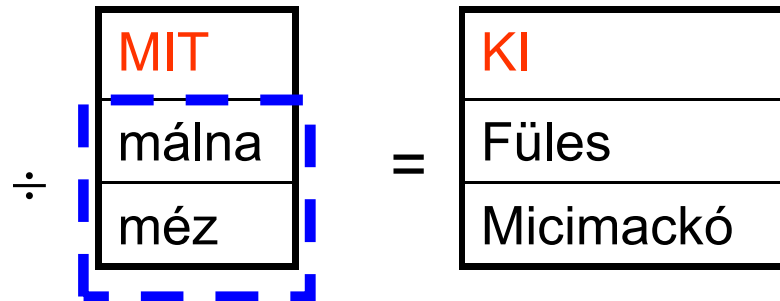
Osztas, hányados

- Maradékös osztás: $7 \div 3 = 2$, mert 2 a legnagyobb egész, amelyre még $2 * 3 \leq 7$.
- Relációk szorzata esetén $\leq$ helyett tartalmazás.
- r és s sémája $R(A_1, \dots, A_n, B_1, \dots, B_m)$, illetve $S(B_1, \dots, B_m)$, $r \div s$ sémája $R(A_1, \dots, A_n)$
- $r \div s$ a legnagyobb (**legtöbb sort tartalmazó**) reláció, amelyre $(r \div s) \times s \subseteq r$.
- Kifejezhető relációs algebrában:
- $\Pi_{A_1, \dots, A_n}(r) - \Pi_{A_1, \dots, A_n}(\Pi_{A_1, \dots, A_n}(r) \times s - r)$
- Lehetséges értékekből kivonjuk a rossz értékeket.
- $(p \times r) \div r = p$

Osztás, hányados

- Ki szereti legalább azokat, mint Micimackó?

KI	MIT
Füles	málna
Füles	méz
Füles	alma
Micimackó	málna
Micimackó	méz
Kanga	málna
Kanga	körte
Nyuszi	lekvár

szerezet $\div \Pi_{\text{MIT}}(\sigma_{\text{KI}=\text{'Micimackó'}}(\text{szerezet}))$

$r(a,b) \div s(b)$ hányados kifejezése:

$r(a,b) \div s(b) = \Pi_a(r) - \Pi_a(\Pi_a(r) \times s - r)$

Relációs algebra, mint relációs lekérdező nyelv

Relációs algebrai kifejezések:

- elemi kifejezések
  - konstans reláció (konkrét tábla)
  - relációnév R (értéke R előfordulása)
- ha E_1, E_2 kifejezések, akkor a következők is kifejezések
  - $E_1 \cup E_2$ unió
  - $E_1 - E_2$ különbség
  - $\Pi_{A, B} (E)$ vetítés
  - $\sigma_F (E)$ kiválasztás
  - $E_1 \bowtie_X E_2$ természetes összekapcsolás
  - $\rho_{S(A_1, \dots, A_n)} (E)$ átnevezés
- Ezek és csak ezek a kifejezések, amit így meg tudunk adni.

Relációs algebrai kifejezés kifejezésfája

- A táblák legyenek:
    - Film (cím, év, hossz)
    - Szerepel (filmcím, év, színésznév)
    - Színész (név, kor, város)
  - Adjuk meg relációs algebrai kifejezéssel, hogy a nem budapesti, 40 évesnél idősebb színészek milyen hosszú filmekben játszottak 1998-ban!
Rajzoljuk fel a relációs algebrai kifejezésnek megfelelő kifejezésfát (a fa kiértékelése alulról felfelé történik)
-

Relációkra vonatkozó megszorítások megadása a relációs algebra segítségével

- A megszorításokat kétféleképpen fejezhetjük ki (legyenek R és S relációs algebrai kifejezések):
    - $R = \emptyset$, azaz R -nek üresnek kell lennie,
    - $R \subseteq S$, azaz R eredményének minden sorának benne kell lennie S eredményében.
  - A két megszorítás kifejezőerő szempontjából azonos:
    - $R \subseteq S$ így is kifejezhető: $R - S \subseteq \emptyset$,
    - míg $R = \emptyset$, $R \subseteq \emptyset$ alakban is írható.
-

Relációkra vonatkozó megszorítások

- **Hivatkozási épség megszorítás:** ha egy érték megjelenik valahol egy környezetben, akkor ugyanez az érték egy másik, az előzővel összefüggő környezetben is meg kell, hogy jelenjen.
- **Példa:** a **SzerepelBenne**(filmCím, filmÉv, SzínészNév), **Filmek**(filmcím, év, hossz, műfaj, stúdióNév, prodAzon) táblák esetén megköveteljük, hogy a megszorítást:
 $\Pi_{\text{filmCím, filmÉv}}(\text{SzerepelBenne}) \subseteq \Pi_{\text{filmcím, év}}(\text{FilmeK})$.
- Általában: $\Pi_A(R) \subseteq \Pi_B(S)$.
- **Kulcsmegszorítás** illetve további megszorítások, (például tartománymegszorítás) kifejezhetők relációs algebrában.